

VAN DE ROMEINEN TOT THE BEATLES

De havo-vwo geschiedenisexamens van 2015

Voor de examenmakers was dit examenjaar nog opwindender dan anders. Het examen van 2015 is het eerste examen met de nieuwe syllabus. Spannend dus, ook voor de examenkandidaten die dit nieuwe examen moesten maken en de docenten die voor het eerst dit nieuwe examen moesten nakijken.

De vraag die na deze inleiding opkomt is natuurlijk: viel het mee? Het eerste antwoord daarop was een volmondig 'ja'. De kandidaten en docenten vonden het examen over het algemeen te doen. In het dagverslag van LAKS geeft de examenkandidate (vwo) een enthousiaste reactie: 'Na de gebruikelijke chronologievraag (dit keer in de variant van artsen), ging het examen van de christenvervolgung, via veel verplichte voorbeelden, op weg naar een vrouw die tijdens haar emancipatiestrijd werd vertrappt door paarden, en vanaf daar via de kenmerkende aspecten naar een bord voor prikkeldraad en uiteindelijk de Beatles. Zo was het een gevarieerd examen met eigenlijk voor ieder wat wils. (...) Naar mijn mening was het een leuk examen – voor zover examens leuk kunnen zijn – en was het vooral ook een duidelijk examen. Echter, zo dacht niet iedereen erover... Ik kwam nog vrij opgewekt de examenzaal uit, maar anderen juist erg chagrijnig, omdat ze het idee hadden precies de verkeerde dingen geleerd te hebben.'¹ In veel leerlingcommentaren werd vastgesteld dat het examen de verwachte vorm had en dat de vragen goed geoefend konden worden door de vele oude pilotexamens. Voor de meeste

kandidaten was dat een hele geruststelling: de vorm voelde vertrouwd en bekend. Hieruit blijkt de meerwaarde van de lange pilotperiode. Er is daardoor een grote hoeveelheid oefenmateriaal beschikbaar gekomen voor de geschiedenislessen.

DE DOCENTEN

Uit de *quickscan* kan de mening van de docenten over het examen worden gedestilleerd. Deze mini-enquête werd door een groot aantal examendocenten ingevuld, en geeft dus een representatief beeld van hun mening. Het vwo-examen werd te lang gevonden en ook het havo-examen was volgens de docenten aan de lange kant. De waardering van het vwo-examen door de docenten kwam uit op een 6,0 (vorig jaar een 6,4). De havodocenten vonden het examen een 6,2 waard, een mooie vooruitgang vergeleken met het vorige examen (dat kreeg een onvoldoende, 4,9). De recensie van de *Kleio*-redacteurs was in overeenstemming met de opvatting van de docenten die uit de *quickscan* naar voren kwam. Goed te doen, de havo-leerlingen kwamen opgelucht de examenzaal uit. Maar toch merkte redacteur Nicole van der Steen over het havo-examen op: 'Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit examen iets te gemakkelijk was. Leuk voor

de leerlingen, vooral voor hen die de kenmerkende aspecten hadden gestampt, maar ik hoop van harte dat de examenmakers het niveau in de toekomst weten hoog te houden.' In het vwo-examen werd volgens *Kleio*-redacteur Daan Schuijt zó veel naar kenmerkende aspecten gevraagd dat hij zijn leerlingen duidelijk ging maken dat het loont deze ►

Stefan Boom is toetsdeskundige voor de havo-vwo geschiedenisexamens bij Cito. De auteur dankt Huub Kurstjens, Niek Nelissen en Esther Kuijs voor hun commentaren.

¹ Te vinden op <http://tinyurl.com/qfad8v2> (20-8-2015 geverifieerd).

Schooltype/ Leerweg	VWO	HAVO
Soort examen	CSE	CSE
Vaknaam	geschiedenis	geschiedenis
Totaal aantal kandidaten	18.591	36.043
Steekproefgrootte	9.109	17.834
Aantal vragen	30	30
P'-waarde totale steekproef	0,60	0,57
P'-waarde, alleen jongens	0,61	0,58
P'-waarde, alleen meisjes	0,60	0,57
Maximumscore	76	75
Gemiddelde score	46,0	42,99
Normeringsterm	1,0	1,1
Gemiddeld cijfer	6,4	6,3
Percentage onvoldoendes (< 5.5)	19,1	24,7
Standaardafwijking	9,6	9,66
Betrouwbaarheid (asympt. GLB)	0,79	0,80
Standaardmeetfout	4,4	4,32

2 In het artikel 'Hoe wordt een examen eigenlijk gemaakt?' wordt dit aan de hand van het vak Nederlands uitgelegd. <http://tinyurl.com/q7bqbm2>.

3 De gemiddelde p-waarde van een vraag (p') is een maat voor de moeilijkheidsgraad: een vraag met een p'-waarde van 0,10 is heel erg moeilijk, die met een p'-waarde van 0,90 is erg gemakkelijk. Zie de toetstechnische begrippenlijst van Cito op <http://tinyurl.com/pjhpu4h>.

uit het hoofd te leren. Daarbij vermoedt de recensent een 'Cito-complot' dat er natuurlijk niet is: het College voor Toetsing en Examens stelt het examen vast, in de syllabus wordt vastgelegd wat er getoetst wordt.²

DE SYLLABUS

In de syllabus is vastgelegd dat 35 procent (met een marge van plus of min 7 procent) van de punten gaat naar vragen over ongespecificeerde kenmerkende aspecten. Dit lijkt een precieze aanduiding, maar in de praktijk komt het neer op een verhouding van één staat tot drie. Maar het onderscheid is minder duidelijk dan deze getallen suggereren. De historische contexten zijn immers ook opgebouwd vanuit de kenmerkende aspecten. In de overlapvraag over de Collaterale Raden (vraag 9 havo, vraag 7 vwo), wordt dit duidelijk. Er wordt gevraagd naar een kenmerkend aspect, en daarom zou dit deel van de vraag ook in de pilotexamens gesteld kunnen zijn. Maar doordat er daarnaast gevraagd wordt naar een voorbeeld van een Collaterale Raad (een in de syllabus opgenomen voorbeeld uit de context Republiek) is het tegelijkertijd een vraag over de gespecificeerde stof en kan deze vraag dus alleen gesteld worden vanuit de nieuwe syllabus. Dit zijn voor de examenmakers geslaagde vragen omdat daarin beide 'systemen' vloeiend in elkaar overgaan. Dat geldt ook voor vragen die de tijdsindeling van de tien tijdvakken doorbreken. Sinds de pilotexamens is in de vormgeving van de examens gekozen voor een indeling in de 'traditionele' vier tijdvakken prehistorie en oudheid, middeleeuwen, vroegmoderne tijd en moderne tijd. Een indeling in tien vakjes zou nog minder speelruimte bieden voor vragen die wat meer door

de tijd heen gaan. Daarom is ook niet gekozen voor het opnemen van kopjes bij vragen over de historische contexten. Een door docenten signaleerd gevolg daarvan is, dat vragen vanuit de kenmerkende aspecten die een globaal antwoord vereisen worden afgewisseld met vragen die de meer specifieke kennis vereisen uit de historische context (of de voorbeelden daaruit). Maar dat is het gevolg van een syllabus die een combinatie is van twee verschillende opvattingen over het examenprogramma. Voor de examenkandidaten is dit misschien verwarrend, hun docenten kunnen hen daarop echter wel voorbereiden.

DE MOEILIKSTE EN DE MAKKELIJKSTE VRAGEN

Voor de havokandidaten was de laatste vraag (30) van het examen het moeilijkst. Voor de examenmakers was dit nogal onverwacht. Het ging hierbij om een soort vraag die in de pilotexamens veel is gesteld en die niet al te moeilijk zou moeten zijn. Blijkbaar was het tijdgebrek door de lengte van het examen hier de oorzaak van. Vwo'ers lijken hun tijd beter te kunnen verdelen. Ondanks de klachten over het te lange examen scoorden zij bij de laatste vraag wel redelijk. De beste resultaten boekten de

havisten op de vragen 3 en 13 waarin naar de achtergrond van de schrijver van de bron gevraagd werd. Daaruit blijkt dat ook havisten aardig uit de voeten kunnen met vaardigheden uit domein A.

Vraag 14 (de foto van de schuilkerk) was een vraag naar oriëntatiekennis zoals Commissie-De Rooy wellicht heeft bedoeld. In de vwo-variant is de lijn naar een meer recent verleden getrokken door de combinatie met de foto van de Nicolaaskerk in Amsterdam (vraag 11). Volgens sommige docenten waren dit brugklasvragen, andere waren juist erg gecharmeerd door deze vraagrichting. Zowel de havo- als de vwo-kandidaten hadden weinig moeite met deze vragen. Met een p'-waarde boven 0,80 waren deze vragen eigenlijk te gemakkelijk.³

BETROUWBAARHEID

De vraag die tot de meeste discussie leidde, was vraag 3 (in combinatie met vraag 2) van het vwo-examen. Deze vraag ging over een Romeins bestuurder die een groep christenen ondervroeg – de christenen weigerden de keizer te aanbidden. Het leek te gaan om een neutrale weergave van de feiten, als een rechtbankverslag. Tot de laatste zin waardoor duidelijk werd dat de situatie vanuit christelijk perspectief

Bron 8: Een verkiezingsposter van de NSDAP uit 1928.

moest worden gezien. De hierbij gestelde vraag 2 (waarin naar de propagandaboodschap van de bron werd gevraagd) moest de kandidaten op dit spoor zetten. Het ging uiteraard meer om vraag 3, de vraag voor welk van twee gegeven onderzoeksvragen de bron de betrouwbaarste informatie bevatte. Let wel: het gaat hierbij niet om de betrouwbaarheid van de bron of de makers ervan zelf, maar om de *informatie* uit de bron. En dan moet worden geconstateerd dat deze bron meer zegt over de opvattingen van christenen omstreeks 160, dan over het feitelijk verloop van het proces in Carthago. Hierop is veel commentaar geleverd. Sommige docenten vonden het 'ronduit flauw' de vraag op te hangen aan de laatste zinnen van de bron, andere docenten vonden dat juist vwo'ers dat wel moesten kunnen. Sommige docenten vonden dat hun christelijke leerlingen door deze vraag in verwarring werden gebracht, andere docenten wezen erop dat hun 'ongelovige' leerlingen zich niets konden voorstellen bij deze bron die juist voor christelijke en islamitische kandidaten beter te begrijpen zou zijn. Kern van deze vraag is dat hier een begrip getoetst werd waarbij geen absolute, maar een relatieve maatstaf is aangelegd. Zowel

docenten als kandidaten hebben dat niet doorzien. Het gaat om de relatieve betrouwbaarheid van de informatie uit de bron: is wat er gezegd wordt over het ene onderwerp *meer of minder* betrouwbaar dan over het andere? De examenmakers zijn tot de conclusie gekomen dat dit de beste manier is om vragen te kunnen stellen over betrouwbaarheid, representativiteit of, als som van deze begrippen, bruikbaarheid. In komende examens zullen vragen hierover (als die worden gesteld) dan ook 'relatief' zijn. Twee of meer bronnen moeten dan worden gewogen, of bij twee of meer onderzoeksvragen moet worden bepaald bij welke vraag de informatie uit de bron tot een beter antwoord leidt.

DE CORRECTIE

Veel commentaar op het examen gaat over het correctievoorschrift (cv). Voor sommige docenten is een ruim cv hanteerbaar en wenselijk, andere willen meer gedetailleerde en striktere aanwijzingen. Omdat pas bij afname echt blijkt waar problemen in het cv voorkomen, is dit jaar geprobeerd daar een snelle en adequate oplossing voor te bieden. Op de dag van de voorbespreking door de regiovoorzitters van de VGN zijn cv-problemen verzameld en in een aanvulling op het cv zoveel mogelijk opgelost. Daarop is gemengd gereageerd. Weer een nieuw document waar rekening mee gehouden moest worden, en 'waarom kon dit niet meteen?' en 'waarom niet bij alle problematische antwoorden?' waren negatieve reacties. De positieve reacties kwamen van docenten die vonden dat hiermee meer duidelijkheid werd geschapen in met name de gesprekken met de tweede corrector. Wellicht kan deze aanpak uiteindelijk toch tot tijdswinst in de correctie leiden. Dat blijft van groot belang, want

geschiedenis blijkt het vak met de zwaarste correctiedruk bij zowel havo als vwo.

HET DEBAT GAAT DOOR

In een polemiek op de VGN-site richtte docent Marcel Hummelink zich rechtstreeks tot Piet de Rooy als verantwoordelijke voor de tien tijdvakken en kenmerkende aspecten. Hummelink noemt het 'een bedenkelijk hoe-peltje' waardoor zijn leerlingen moeten springen, en is bang voor de verstarring die dit programma met zich mee zal brengen. 'Maar verandert onze kijk op het verleden dan niet voortdurend? En kunnen docenten en examenmakers jaar in jaar uit inspiratie blijven putten uit dezelfde stof? De kwaliteit van het geschiedenisonderwijs is bij dit nieuwe eindexamen kortom niet gebaat.' In een reactie op deze brief stelt Arie Wilschut (namens De Rooy) vast, dat het examen van 2015 in het geheel niet overeenkomt met de bedoeling van de Commissie Historische en Maatschappelijke Vorming.

'ER ZAL NOG VEEL GESPROKEN MOETEN WORDEN OVER DE RICHTING DIE WE WILLEN INSLAAN MET HET EXAMEN. EEN DEBAT DAT VOORAL GEVOERD ZOU MOETEN WORDEN DOOR DOCENTEN ZELF'

'De enige conclusie die getrokken zou moeten worden is: men moet zorgen voor een examen zoals dat in 2001 werkelijk bedoeld is.' Deze discussie is op *Historici.nl* verder gegaan, onder andere met een reactie van Maria Grever en een diepgravende analyse van Elise Storck.⁴ Hieruit blijkt dat er nog veel gesproken zal moeten worden over de richting die we willen inslaan met het geschiedenisexamen. Een debat dat, zeker in het kader van '2032', vooral gevoerd zou moeten worden door geschiedenisdocenten zelf. Zegt het voort! ■

⁴ <http://tinyurl.com/nl5lxx3> (20-8-2015 geverifieerd).